

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

7. Aliæ quædam de Bonitate, & Prauitate humanorum Actuum Quæstiones
diluuntur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Aug. epist.
ad Dio gra-
tias 94.
Greg. hom.
5, in Euan.

Hugo de
sacra lib. 2
p. 14. c. 6.
Epi. 77
qua est ad
Hugonem
S. Victoris.

reum esse eum, qui cupit, & si potestas daretur, exequeretur, quam in ipso facto deprehendatur. Et in alio loco docet voluntate boni & mala metiri Deum bona aut mala merita. Gregor. idem quoque tradit his verbis: *Exteriora nostra Domino quamlibet parua sufficiunt; cor namque non substansiam pensat, nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur.* Et id, quod nomine Hier. passim fertur, *In mariare voluntas unde mors nascitur, coronatur.* Hugo S. Victoris, *Non est, ait, inaequale meritum, si ea qua sit voluntas.* Bern. item: *Quid plenus, inquit, quam quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum necessitas excludit.* Idem ratione probatur: quia eadem est bonitas aut deformitas in actu interiori. Praeterea cum iniuri & coacti quippiam efficiamus, nihil meriti aut praemij in nostris operibus amittimus: ergo etiam si desit actus exterior, dummodo voluntas fuerit efficax & perfecta, nihil bonitatis aut prauitatis amittit, in super Hugo sic ait lib. 2. de sac. p. 14. c. 6. *Opus requiritur, ut ipso opere voluntas augetur; & subiicit. Effectus opere nutritur, ut crescat, & amplior sit: possunt esse voluntate pares, qui facit ut sunt impares. Multum dedit Zachaeus, qui dices erat, & multum habebat: vidua illa, quae duo minuta misit, parum habuit, tamen tantum dedit, quantum Zachaeus: maiores facultates ferebat, sed parum voluntatem habebat: si attendas, quae dederunt, diuersa inuenies, si attendas unde dederunt, paria inuenies. Sic ille. Animaduertendum est huiusmodi opinionem intelligi, quando voluntas est efficax: tunc autem esset efficax & perfecta, quando re ipsa exequeretur opus, si exequendi commoda & opportuna offereretur occasio: nam ea voluntas efficax non est, quae data occasione opus exequendi & complendi, id non praestat ac perficit. Praeterea sciendum est voluntatis etiam efficacis bonitatem aut deformitatem ex actu exteriori augeri per accidens, nimirum eo quod voluntas est diuturnior ratione actus exterioris, in quo perseuerat. Item aliquando actus exteriores sunt per se iucundi & grati, vel molesti & laboriosi, & ideo solent voluntatem vel magis allicere, incitare, impellere, intendere: aut contra reuocare, & alienare, retardare, reflectere, atque remittere, & eatenus augent vel minuant voluntatem. Postremo annotandum est, ante dictam opinionem intelligi de bonitate aut prauitate, quam habent actus per se, non autem de ea, quam habent alium de sumptam. Quare per sacramenta re ipsa suscepta plus gratiae & charitatis percipitur, quam si ea voto tantum & desiderio fumerentur. Pari ratione irregularitas, excommunicatio, & aliae poenae Canonicae, & Ciuiles contrahuntur ob factum exterius, & iam consummatum, non autem ob solam animi voluntatem, quia leges factis poenas irrogant, non voluntatibus. Item restituere quis leges, & ipso iure compellitur eo, quod factum & opere alteri nocuerit, non autem solo animo & voluntate: nam restitutio debetur vel ob iniuriam, vel ob damnum illatum alteri, vel ob alienum retentum, sola tamen voluntate alteri minimè nocemus: nec res alienum contrahimus. Sic etiam Deus muneribus, & beneficijs quibusdam gratuitis remunerat benefacta, sed non voluntates, veluti ob factum Martyres, Doctores, & Virgines diuinitus Aureolis donantur; & Ecclesia Indulgentias, id est, condonationes & remissio-*

nes peccatorum factis, & operibus externis, non autem voluntatibus concedit. Ad obiecta verò Respondendo: ad primum, ideo Augustinus dixisse, Miseriorem esse qui mala voluntate consequitur id, quod appetit: non quia ex actu exteriori, plus deformitatis, & prauitatis accedat, sed quia voluntas solet actu exteriori vel replicari, & iterari, vel approbari, & confirmari, ac maiori tempore perseverare. Ad secundum; licet actus exterior sit per se & intrinsecus bonus vel malus; non tamen habet aliam, atque interior, bonitatem aut prauitatem. Ad tertium respondet Gregorius Ariminensis, non connumerari inter errores Abailardi praedictum errorem: ut constat ex S. Bernard. epist. 188, & 192. error illius erat, Non esse peiorè aliquem propter opera siue interna siue externa, ut ait Gregorius. Ex quo errore inferebat, adulterum vel furem non esse peiorem, quam si furtum vel adulterium non faceret voluntate vel opere.

Cap. VII.

Alie quaedam de bonitate & prauitate humanorum actuum quaestiones diluuntur.

PRIMO queritur, Quomodo in actibus humanis distinguantur haec quinque. Bonum: Rectum: Studiosum: Laudabile: & Meritum. Et contra in malis actibus quo pacto differant haec etiam quinque: Malum: Peccatum. Culpa. Vituperabile & Demeritum, quod sic Theologi vocant. Respondendo, Bonum latius patet, quam Rectum, Studiosum, laudabile & meritum: quoniam Bonum dicitur tum de rebus; tum de actibus: & dicitur de personis, & habitibus; cum tamen caetera proprie solum de actibus dicantur. Item Bonum & rectum dicuntur de bonis naturae, artis & moris; caetera verò de bonis moris proprie dicuntur tantummodo. Rursum rectum differt ab studioso, quia latius patet: nam rectum dicitur de actibus & natura, & artis & moris. Omnis enim actus est cum sua regula naturae, artis, vel moris conueniens, dicitur rectus: sed studiosus non est, nisi ut factus ex alicuius virtutis electione, & rectae rationi, quae est regula morum, consentaneus. Praeterea idem actus in moribus, qui est rectus & studiosus, est etiam laudabilis, & meritum vel meritorium, ut passim vocatur, ob alias rationes, nimirum laudabilis, ut est commendatione, & laude dignus. Meritum est, ut est praemio vel stipendio, & mercede dignum, hoc est, quod vel apud Rempublicam vel Principem vel Deum, vel alium, quippiam promeretur.

Pari ratione in malis latius funditur malum quam peccatum vel culpa: quia malum dicitur de personis, reb. habitibus & actibus: Peccatum verò & culpa solum de actibus. Item peccatum amplius patet, quam culpa: Peccatum enim dicitur de actibus naturae, artis, & moris, quatenus à recta regula differunt: at verò culpa non dicitur nisi de actibus moris qui sunt voluntarij & liberi. Actus autem qui est culpa, dicitur vituperabilis; culpa quidem, quia est libera voluntate factus; vituperabilis verò, quoniam vituperatione, & reprehensione dignus est. Et hic idem actus dicitur vulgò demeritum siue demeritorium, quatenus poenae & supplicij promeretur.

Secundo queritur, An bonitas vel prauitas actus pendeat ex lege aeterna Dei imperante bonum, & malum vetante. Quod est querere, An actus humani sint boni vel mali, eo quod vel cum lege Dei aeterna consentiant, vel pugnent. Quidam existimant bonitatem vel deformitatem humanorum actuum ita ex lege Dei aeterna pendere, vt si ex hypothesi lex aeterna non esset, actus nec boni, nec mali fuissent. Addunt alij; si quis contra rectam rationem egisset, penitus tamen ignorans legem Dei aeternam, non peccasset. Mihi tamen videtur anim aduertendum, actus aut esse bonos vel malos per se & natura sua: cuiusmodi sunt ea opera, quae iure naturali vel imperantur, vel damnantur; vt mendacium, furtum, homicidium, adulterium, in malis; in bonis vero castè viuere, depositum reddere, Deum colere & venerari, parentes reuereri: in promissis fidem seruare. Alij verò actus sunt boni vel mali, non per se & natura sua, sed quia aliqua lege humana praecipuntur vel vetantur: Alij item non sunt per se boni vel mali, sed eo quod aliqua lege Diuina scripta, positae, sunt imperati vel prohibiti: quales sunt actus quibus aliqua sacramenta suscipiuntur, aut alijs conferuntur; actus tales fuerunt multi quos olim lex diuina scripta praecipit aut vetuit. Actus igitur iure naturali boni vel mali sunt per se tales, quia per se rectae rationi consentanei vel dissentanei. Quare sicut in naturalibus, quamuis si ex hypothesi Deum non esse fingeres, verum esset dicere, hominè esse animal, esse substantiam, esse corporeum; quia haec ad naturam hominis pertinent, & Deus rerum naturas non mutat: sic etiam in moribus quamuis Deum non esse quis ex hypothesi fingat, aut mentis cogitatione concipiat, nihilominus malum est mentiri, furari: & bonum est reuereri parentes, depositum reddere, castè viuere, quia haec ad naturam actuum spectant, eorumque natura est vt cum recta ratione conueniant vel pugnent. Et quia quicquid est rectae rationi consentaneum, vel aduersum, est legi diuinae congruens, vel contrarium, quae lex diuina est ipse Deus, qui per naturam est recta ratio, lex & regula agendorum; ideo bonitas aut prauitas actuum dicitur à lege aeterna dependere. Sicut enim actus bonus vel malus respectum & ordinem habet ad rectam rationem, sic etiam ad legem Dei aeternam. Caeteri verò actus, qui non sunt per se boni, vel mali, sed quatenus lege humana vel diuina prohibiti vel imperati, extante lege sunt boni vel mali, quia rectae rationi sunt consentanei vel contrarij, quamdiu lex viget: ea verò abrogata & sublata, non sunt amplius boni vel mali. Ex quo efficitur, vt si is scienter agat contra rectam rationem, quamuis penitus ignoret legem Dei aeternam, verè peccatum admittat, quia facit opus rectae rationi contrarium: Praeterea consequitur vt nulla potestate ius naturae solui, tolli, & deleri queat, quia (vt diximus) rerum naturae mutari non possunt. Hinc etiam perspicitur, ideo aliquid dici iuris naturalis, quia naturalis recta ratio praescribit id ita esse faciendum aut fugiendum; ita vt si omittatur, aut violetur, labefacteturue, contra rectam naturalem rationem sit omisso vel factum. Id vero dicitur esse solum consilium, quia etiam si omittatur, non est contra rectam ra-

tionem omisso. Hinc etiam perspicitur id quod Arist. docet lib. 5. Ethic. ca. 7. dupliciter aliquid esse bonum: aut enim est bonum per se & natura sua, aut est bonum lege posita siue dato precepto. Quod est per se bonum, ubique bonum est; & quia sua natura bonum, ideo lex imperat; vt fiat: quod est secundo modo bonum, vim habet vbi & quando lex praecipit. Sic etiam aliquid aut est per se malum, & propterea lege interdicitum: aut est malum solummodo; quia lege siue precepto vetitum, & proinde vbi lex prohibet, aut preceptum vetat, est euitandum. Postremò sciendum est legem non solum intelligi eam, qua consociatur aliquid in hunc modum, Fac; aut Ne facias hoc aut illud, sed etiam qua fugienda vel agenda iudicantur: videlicet, ius suum est cuique tribuendum, nulli nocendum, castè viuendum, depositum reddendum Greg. 2. d. 35. q. 1. art. 2. Gabriel. 2. d. 35. q. 1. art. 1.

Cap. VIII.

De conscientia errante.

A Nimaduertendum est, actum humanum tunc esse bonum vel malum, quando est rectae conscientiae congruens, vel contrarius: immò aliquando esse bonum, etiam si cum errante conscientia consentiat: & malum si à conscientia errante dissentiat. Et ideo tractandum nobis est de conscientia errante. Secundo de conscientia opinante. Tertio de conscientia dubitante. Quarto de conscientia scrupulosa. De conscientia agunt Theologi in 2. d. 39. Cordubensis edidit tractatum diuinum in 14. quest. qui est in lib. 3. suarum quaestionum.

Primo queritur, Quid sit conscientia. Respondeo, secundum aliquos conscientiam ad voluntatem pertinere, ac secundum alios ad vim & facultatem rationis, & hoc est verius. Est enim conscientia animi quaedam ratio, vis & lex, à qua & de recte factis, & male factis admonemur: est in homine veluti quaedam rectae rationis scintilla bonorum malorumque facinororum index. Sed adhuc inter hos est controuersia, an sit habitus rationis, an actus. Quidam, nempe Sco. Bonau. Dur. putant esse habitum in ratione existentem. Sed iuxta S. Thomam, Gabrielem, Cordub. & alios, conscientia est actus rationis, & hoc est longe probabilius. In praesentia igitur: conscientia nihil aliud est nisi actus rationis, quo ipsa praescribit, quid sit agendum, quid fugiendum: item quid sit bonum, quid malum, quid fas sit, ac liceat, quid non liceat: item quid sit ratione precepti praestandum, quid vitae legis cauendum, & respuendum. Conscientiae enim est testificari, accusare, increpare, arguere, praescribere, monere, suadere, stimulare, & hinc fit vt conscientia esse dicatur violare legis, & rectae rationis tristis quaedam cogitatio, & morsus: qui infixus homini viuunt, quamdiu ille, nec vi nec fraude extinguitur: conscientia itidem dicitur esse affectuum corrector, & animae paedagogus; flagrum post peccatum: quia perfecto demum scelere magnitudo eius intelligitur. Frangit ante peccatum, quia infixata nobis ea rem auersatur quae lex vel natura damna uir, conscientia est malefactorum testis, immò & tortor. Vrit enim, caedit & verberat animam: vnde mala conscientia etiam in solitudine anxia & sollicita est, neq. vigilijs, neq. quietib. sedari potest.

Secundo